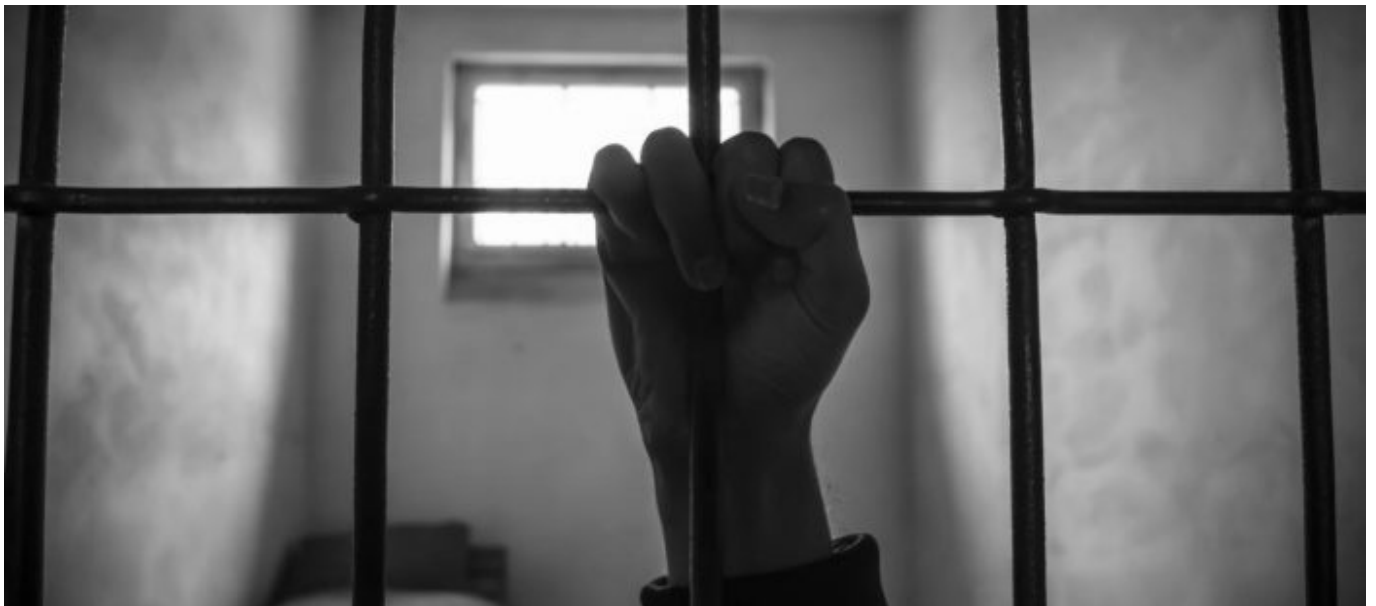

JUDr. Marica Pirošíková: Článok 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), ktorý zaručuje právo na život patrí medzi najzákladnejšie ustanovenia Dohovoru. Aké sú povinnosti štátu pri ochrane osôb pozbavených osobnej slobody a pri vyšetrowaní ich zranení a smrti?

- CZ24 News | 4. ledna 2021

Článok 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), ktorý zaručuje právo na život patrí medzi najzákladnejšie ustanovenia Dohovoru. Pri skúmaní dôkazov ESIP vo všeobecnosti aplikuje dôkazný štandard „nad rozumnú pochybnosť“

Ak posudzované okolnosti spadajú celkom alebo z veľkej časti do výlučnej vedomosti orgánov, ako v prípade osôb pozbavených osobnej slobody pod ich kontrolou, vyvstávajú silné faktické domnienky vo vzťahu k poraneniam a smrti spôsobeným počas pozbavenia osobnej slobody. V skutočnosti ostáva dôkazné bremeno na orgánoch, ktoré majú poskytnúť dostatočné a presvedčivé vysvetlenie. V dôsledku toho, ak je jednotlivец zadržaný v dobrom zdravotnom stave a následne je zranený, prináleží štátu, aby poskytol prijateľné vysvetlenie o tom, ako boli tieto poranenia spôsobené. Povinnosť orgánov zodpovedať za jednotlivca pozbaveného osobnej slobody je osobitne prísna v prípade jeho smrti. Navyše, okrem povinnosti štátu vysvetliť zranenia alebo smrť počas pozbavenia osobnej slobody, má štát tiež pozitívnu povinnosť uskutočniť všetky primerané opatrenia na zabezpečenie toho, aby bolo zdravie a telesná integrita takejto osoby náležite zabezpečené poskytnúc mu okrem iného požadovanú lekársku starostlivosť a uskutočniť primerané opatrenia na minimalizovanie známeho rizika samovraždy.

Povinnosť chrániť právo na život v zmysle článku 2 Dohovoru ďalej vyžaduje, aby sa uskutočnilo účinné oficiálne vyšetrovanie, ak boli jednotlivci násilne usmrtení. Hlavným cieľom takéhoto vyšetrovania je zabezpečiť účinnú implementáciu vnútroštátneho práva, ktoré chráni právo na život a v prípadoch, ktoré sa týkajú zamestnancov alebo orgánov štátu, zistiť ich zavinenie na úmrtiach, ku ktorým došlo v rámci ich zodpovednosti. Aká forma vyšetrovania naplní tieto ciele sa môže meniť v závislosti od odlišných okolností. Avšak akýkoľvek spôsob je použitý, orgány musia konať z vlastnej iniciatívy bezprostredne po tom, ako sa o prípade dozvedeli. Nemôžu ponechať na iniciatíve blízkeho príbuzného, aby podal formálnu sťažnosť alebo bral zodpovednosť za priebeh akéhokoľvek vyšetrovania. Aby bolo vyšetrovanie namietaného nezákonného usmrtenia zamestnancami štátu účinné, môže byť všeobecne považované za nevyhnutné pre osoby zodpovedné a vykonávajúce vyšetrovanie, aby boli nezávislé od tých, ktoré boli zúčastnené na udalosti. Uvedené znamená nielen absenciu hierarchického a inštitucionálneho vzťahu ale tiež reálnu nezávislosť. Vyšetrovanie musí byť tiež účinné v tom zmysle, že je spôsobilé viesť k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb. Uvedené nie je povinnosťou vo vzťahu k výsledku, ale pokiaľ ide o spôsoby. Orgány musia uskutočniť primerané kroky umožňujúce im zaistiť dôkazy týkajúce sa prípadu, vrátane *inter alia*, výpovedí očitých svedkov, znaleckých dôkazov a ak je to vhodné, pitvy poskytujúcej úplnú a presnú správu o zranení a objektívnu analýzu klinických záverov, vrátane príčiny smrti. Pri akýchkoľvek nedostatkoch vyšetrovania, ktoré znemožnia zistenie príčiny smrti alebo zodpovednej osoby alebo osôb hrozí, že budú v rozpore s týmto štandardom. Požiadavka promptnosti a primeranej rýchlosti je obsiahnutá v tomto kontexte. Zatiaľ čo môžu vzniknúť prekážky alebo ťažkosti, ktoré zabráňujú pokroku vo vyšetrovaní v osobitnej situácii, rýchla odpoveď orgánov vyšetrujúcich použitie smrteľného násilia môže byť všeobecne považovaná za nevyhnutnú pre udržanie dôvery verejnosti v ich oddanosť právnomu štátu a prevenciu akéhokoľvek zdania kolúzie alebo tolerancie nezákonných konaní. Z rovnakých dôvodov musia existovať dostatočné prvky verejnej kontroly vyšetrovania alebo jeho výsledkov, aby bola zabezpečená zodpovednosť v praxi, ako aj v teórii. Stupeň verejnej kontroly sa môže samozrejme meniť od prípadu k prípadu. Akokoľvek, vo všetkých prípadoch blízki príbuzní poškodeného musia byť zapojení do konania v rozsahu nevyhnutnom na zabezpečenie ich legitímnych záujmov.

V zmysle uvedených princípov je potrebné sledovať a posudzovať vyšetrovanie prípadu smrti pána generála Lučanského. Kompetentní majú čo vysvetľovať a dlžia to nielen rodine poškodeného, ktorej týmto vyjadrujem úprimnú sústrasť, ale celej spoločnosti, pretože uvedená udalosť otriasla Slovenskom a vážne narušila dôveru v dodržiavanie princípov právneho štátu zo strany jeho predstaviteľov. Obyvatelia Slovenska čítajú zverejnenú lekársku správu, odkazy rodiny pána generála, ktorej lekárska správa ani nebola poskytnutá a pália sviečky tomu, koho zásluhy nielen v boji proti organizovanému zločinu sú nesporné.

Čo všetko a ako podrobne si ESLP všíma pri smrteľnom zranení osôb pozbavených osobnej slobody možno demonštrovať na prípade Mižigárová proti Slovensku. Sťažovateľka pred ESLP tvrdila, že jej manžel bol pozbavený práva na život v dôsledku úmyselného postrelenia počas policajného predvedenia a po druhé, že štátne orgány adekvátne neochránili jeho právo na život uskutočnením účinného vyšetrovania okolností jeho smrti. Vo vzťahu k prvej námietke sa odvolala na princíp vytvorený ESLP, podľa ktorého ak je jednotlivec na policajnú stanicu predvedený v dobrom zdravotnom stave a neskôr je nájdený mŕtvy, je povinnosťou príslušného štátu poskytnúť dôveryhodné vysvetlenie udalostí, ktoré viedli k úmrtiu, v opačnom prípade je nutné považovať príslušné orgány za zodpovedné za porušenie článku 2 Dohovoru. Navyše, ak okolnosti prípadu spadajú úplne alebo z veľkej časti do výlučnej vedomosti orgánov, na dôkazné bremeno treba pozeráť ako na zostávajúce na orgánoch, ktoré majú poskytnúť dostatočné a presvedčivé vysvetlenie. V predmetnom prípade bol p. Šarišský zadržaný v dobrom zdravotnom stave. Nebolo sporné, že k jeho zraneniam vrátane smrteľného, došlo počas policajného predvedenia. V nemocnici opakovane uviedol sťažovateľke a ďalším príbuzným, že sa nepostrelil, a podľa ich svedectiev evidentne nikdy nevlastnil,

ani nepoužíval zbraň. Za daných okolností sťažovateľka tvrdila, že vnútroštátne orgány nesplnili svoju povinnosť poskytnúť hodnoverné vysvetlenie jeho smrti. Skôr pokračovali v spoliehaní sa na vysoko nepravdepodobnú teóriu, ktorá odporovala výsledkom vyšetrovania: konkrétne, že p. Šarišský násilne vytrhol zbraň od por. F. a postrelil sa.

Aký postoj k prípadu zaujal ESLP, možno demonštrovať na nasledujúcich výňatkoch z jeho rozsudku: „Pán Šarišský mal 21 rokov a dobrý zdravotný stav, keď bol približne o 20.00 h 12. augusta 1999 zadržaný. O niekoľko hodín neskôr bol naliehavo odvezený do nemocnice so strelným poranením brucha a poraneniami hrdla, pravého ramena, tváre a ucha. Smrteľný výstrel bol vystrelený zo služobnej zbrane por. F. počas toho, ako bol s por. F. sám v jeho pracovni. Pán Šarišský a por. F. sa predtým zjavne navzájom poznali a z dôkazov vyplýva, že por. F. sa dobrovoľne ponúkol na výsluch p. Šariškého pričom bol mimo služby, pred tým, ako získal povolenie od svojho nadriadeného. V priebehu vyšetrovania smrti, boli podané najmenej tri popisy toho, akým spôsobom bol p. Šarišský postrelený. Por. F. uviedol, že p. Šarišský mu vzal zbraň a postrelil sa ňou. Pán Šarišský údajne povedal vyšetrovateľke, že por. F. mu podal zbraň a on sa ňou postrelil. Sťažovateľka naproti tomu uviedla, že jej manžel jej povedal, že ho postrelil por. F. Pri uskutočnení rekonštrukcie 8. septembra 1999, znalec z odboru balistiky dospel k záveru, že p. Šarišský sa „s najväčšou pravdepodobnosťou“ postrelil sám. Ďalšie rekonštrukcie boli uskutočnené s cieľom zistiť, ako bol p. Šarišský schopný násilne vziať por. F. služobnú zbraň. Akokoľvek, nevyzerá, že by bol uskutočnený pokus na objasnenie tvrdení uvedených samotným p. Šarišským, konkrétne, že mu por. F. podal zbraň. ESLP navyše zároveň poznamenáva, že nebolo poskytnuté vysvetlenie pre nezrovnalosti v rôznych výpovediach poskytnutých por. F. v priebehu vnútroštátneho konania. V dôsledku toho, ESLP vyjadruje vážne znepokojenie vo vzťahu k okolnostiam týkajúcim sa smrti p. Šariškého a rozsahu, v akom orgány poskytli „dostatočné a presvedčivé vysvetlenie“. Nepravdepodobnosť obsiahnutá v teórii, že počas policajného predvedenia a počas toho, ako bol v priebehu výsluchu dočasne ponechaný por. F. sám, p. Šarišský napísal samovražednú poznámku a po návrate por. F. tomuto odobral zbraň z opasku a použil ju streliac si do brucha, vytvára vážnu príčinu pre pochybnosť o tom, či orgány splnili dôkaznú povinnosť, ktorú im ukladá Dohovor. Akokoľvek, ESLP nepovažuje za potrebné podať konečné vysvetlenie tohto problému. Aj keby ESLP akceptoval, že p. Šarišský spáchal samovraždu, ako je tvrdené, poznamenáva, že povinnosť chrániť zdravie a telesnú integritu zadržaných osôb v sebe zjavne zahŕňa povinnosť vykonať dostatočné opatrenia na ich ochranu pred sebapoškodením. Napriek tomu, že neexistujú dostatočné dôkazy umožňujúce ESLP dospieť k záveru, že orgány vedeli alebo mali vedieť, že u p. Šariškého existovalo v noci jeho smrti riziko samovraždy, ESLP poznamenáva, že existujú určité základné preventívne kroky, ktoré policajti a zamestnanci väzníc musia uskutočniť vo všetkých prípadoch s cieľom minimalizácie akéhokoľvek možného rizika. Po prvé, ESLP by rád podotkol, že na to, prečo výsluch podozrivého vykonával ozbrojený policajt, musia byť poskytnuté presvedčivé dôvody. Podľa ESLP okolnosti predmetného prípadu neodhaľujú akéhokoľvek odôvodnenie dovoľujúce por. F. mať pri sebe zbraň počas výsluchu p. Šariškého, mladého muža, ktorý bol podozrivý z krádeže bicyklov. Po druhé, v čase smrti p. Šariškého bola účinná právna úprava, ktorá vyžadovala, aby si policajti zabezpečili služobnú zbraň s cieľom vylúčiť akéhokoľvek „neželané následky“. Vnútroštátne súdy dospeli k záveru, že absencia náležitého zabezpečenia služobnej zbrane por. F. bola nedbanlivosťou, ktorá vyústila do smrti p. Šariškého. V dôsledku toho ESLP dospel k záveru, že aj keby p. Šarišský spáchal samovraždu spôsobom opísaným vyššie vládou a vyšetrovacími orgánmi, orgány porušili svoju povinnosť uskutočniť primerané opatrenia na ochranu jeho zdravia a telesnej integrity počas jeho policajného predvedenia. V súlade s tým, došlo k porušeniu článku 2 Dohovoru v jeho hmotnej časti.“

Vo vzťahu k porušeniu procesnej časti článku 2 týkajúcej sa účinnosti vyšetrovania ESLP uviedol: „Nad vyšetrovaním dohliadali pracovníci sekcie kontroly a inšpekčnej služby ministerstva vnútra. ESLP uvádza, že títo pracovníci boli podriadení ministerstvu vnútra. Aj keby sa ESLP domnieval, že

títo pracovníci boli dostatočne nezávislí na účely článku 2 Dohovoru, je podľa neho poľutovaniahodné, že začali svoje vyšetrovanie až 13. augusta 1999, kedy pracovníčka vypočúvala zraneného p. Šarišského v nemocnici. Vyšetrovacia skupina, ktorá bola vytvorená hneď po postrelení sa skladala z policajtov z Popradu, čo bol okres, ku ktorému prináležal por. F. Boli to títo policajti, ktorí uskutočnili počiatočné forenzné preskúmanie miesta činu. Navyše, po tom, ako prípad prevzali pracovníci sekcie kontroly a inšpekčnej služby, boli policajti z Popradu naďalej zúčastnení na vyšetrovaní. Konkrétne, zo záznamu o vyšetrovacom pokuse uskutočnenom 4. mája 2000 je zrejmé, že technici vykonávajúci pokus boli z Okresného riaditeľstva Policajného zboru Poprad, čo bol okres por. F. Ďalšie vyšetrovanie bolo tiež vykonávané Krajským úradom vyšetrovania Prešov. ESLP pripomína extrémne vysoký štandard vytvorený veľkou komorou v *Ramsahai proti Holandsku*. Zatiaľ čo ESLP uznal, že miestna polícia nemôže zostať pasívna do príchodu nezávislých vyšetrovateľov, v *Ramsahai proti Holandsku* veľká komora uviedla, že za absencie osobitných okolností, okamžité konanie miestnej polície by malo byť obmedzené na zabezpečenie inkriminovaného miesta. V predmetnom prípade vyšetrovacia skupina ohliadla miesto činu, fotograficky ho zdokumentovala, zabezpečila odtlačky prstov, balistické, biologické a hmotné dôkazy. Avšak nemali potrebné technické vybavenie na odobratie povýstrelových splodín z rúk por. F. a namiesto toho mu umožnili vrátiť sa domov aj keď uviedli, že bol pod stálym policajným dozorom. Neboli poskytnuté žiadne detaily o identite tohto policajta alebo rozsahu dozoru. Akokoľvek, vzhľadom na to, že pracovníci sekcie kontroly a inšpekčnej služby ministerstva vnútra prišli až nasledujúci deň, predpokladá sa, že policajt bol tiež z okresu por. F. v Poprade. ESLP si tiež všimol pokračujúcu prítomnosť technika z okresu por. F. v Poprade vo vyšetrovaní, predovšetkým počas vyšetrovacieho pokusu uskutočneného 4. mája 2000. Jeho účasť minimalizuje zdanie nezávislosti vyšetrovania a uvedené nemôže byť napravené následnou účasťou sekcie kontroly a inšpekčnej služby. ESLP preto dospel k záveru, že vyšetrovanie nebolo dostatočne nezávislé.

Navyše, ESLP dospel k záveru, že vážnym nedostatkom týkajúcim sa smrti p. Šarišského bola skutočnosť, že vyšetrovatelia nevenovali náležitú pozornosť tvrdeniu p. Šarišského, že sa postrelil potom, ako mu por. F. podal zbraň. Tvrdenie, že por. F. dal dobrovoľne zbraň p. Šarišskému je vážnejším argumentom proti por. F. ako ten o spôsobení škody na zdraví z nedbanlivosti avšak nevyzerá, že by sa ním vyšetrovatelia zaoberali uprednostniac namiesto toho spoliehanie sa na tvrdenie por. F., že mu p. Šarišský násilne odňal zbraň. ESLP ďalej uvádza, že v prípadoch, ako je predmetný, v ktorom neexistovali nezávislí očití svedkovia incidentu, malo zabezpečenie forenzných stôp rozhodujúcu dôležitosť pri zisťovaní, kto bol zodpovedný za smrť p. Šarišského (*Ramsahai proti Holandsku*). Ak by vyšetrovatelia priniesli na policajnú stanicu potrebné vybavenie, povýstrelové splodiny mohli byť odobraté z rúk poručíka F. bezprostredne po strelbe. Ak by takéto stopy boli zabezpečené, bolo by možné vylúčiť alebo potvrdiť, či stlačil spúšť. Namiesto toho boli stopy zabezpečené až na ďalší deň. Napriek tomu, že vláda uviedla, že por. F. zostal pod policajným dozorom, až kým neboli vzorky odobraté, ESLP má pochybnosť o nezávislosti policajta vykonávajúceho dozor, ktorý bol pravdepodobne z okresu, ku ktorému prináležal por. F. V dôsledku toho sa nemožno spoliehať na výsledky testu týkajúceho sa povýstrelových splodín. Napriek tomu, že balistický posudok neskôr potvrdil, že p. Šarišský sa „s najväčšou pravdepodobnosťou“ postrelil sám, náležite vykonaný test týkajúci sa povýstrelových splodín by bol rozhodujúci. Vyšetrovatelia teda neuskutočnili všetky primerané kroky na zabezpečenie dôkazov týkajúcich sa incidentu, v dôsledku čoho nebolo vyšetrovanie spôsobilé zistiť nad akúkoľvek pochybnosť, kto bol zodpovedný za smrť p. Šarišského. Nakoniec ESLP uvádza, že bola venovaná veľmi malá pozornosť tvrdeniu sťažovateľky, že manžel mal poranenia na tvári, ramene a uchu, napriek tomu, že pitva prítomnosť týchto zranení potvrdila. Vláda následne uviedla, že týmto zraneniam nebola venovaná pozornosť, pretože neboli relevantné pre zistenie príčiny smrti. Akokoľvek, boli relevantné pre zistenie, či bolo s p. Šarišským zo strany policajtov zle zaobchádzané či už počas zadržania alebo predvedenia, čo by bolo následne relevantné pre vyšetrenie možného porušenia článku 2 Dohovoru, ako aj samostatného porušenia podľa článku 3. ESLP preto dospel k záveru, že nedostatok vyšetrovania vo vzťahu k tvrdeniu

sťažovateľky, že s jej manželom bolo zo strany policajtov zle zaobchádzané pred tým, ako došlo k postreleniu, bolo vážnym pochybením vo vyšetrovaní a zabránilo orgánom v získaní jasného a presného obrazu udalostí vedúcich k smrti p. Šarišského. Vo svetle vyššie uvedeného, ESLP dospel k záveru, že na vnútroštátnej úrovni nebolo uskutočnené účelné vyšetrovanie spôsobilé zistiť pravdivosť skutočností týkajúcich sa smrti p. Šarišského. Z uvedeného vyplýva, že došlo aj k porušeniu procesnej časti článku 2 Dohovoru.“

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že v prípade p. Šarišského vnútroštátne orgány zanedbali svoje pozitívne povinnosti chrániť život osoby pozbavenej osobnej slobody, neposkytli dôveryhodnú verziu udalostí, ani prípad náležite nevyšetrili. ESLP vzhľadom na to, konštatoval porušenie práva na život v hmotnej aj procesnej časti a sťažovateľke priznal 45 000 eur ako nemajetkovú ujmu a 8 000 eur za náklady a výdavky. Život manžela jej to však už nevráti...

Autor: JUDr. Marica Pirošíková

Zdroj: <https://www.hlavnespravy.sk/>